

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱՅԼՆ

ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

Քաղաքացիական համար տարեգրքը 5 Փր. կամ 2 ըրլ. ևս. թղթերով. 1895 թ. հունիսի 1-ին համար ուր այս րազրի մուտքը արգելուած է. ամբողջ 10րդ շրջանի (94 օգոստ.—95 մայիս) բաժնորդագիրն է 20 Փր. կանխիկ. կարելի է նաեւ բաժնորդագրուել քանի ամսի համար ալ որ ուզուի, ամեն մէկ ամսականը 2½ Փր. հաշուելով և 1895 մայիս ամսէն անդին չանցնելու պայմանով:

Ժ ՏԱՐԻ ԹԻԻ 54

1895 ՓԵՏՐՈՒՄ 6
1895 ՅՈՒՆԻՍԻՍ 25 (Հ.Տ.)

ՉՈՐԵՔԵԱՐՈՒԹ

Կը հրատարակուի Երբ Երբ Երբ

ՉՈՐԵՔԱՆԵՐ

Խմբագրութիւնը, եթէ հարկ համարի, համառօտելով և կաթ մասամբ միայն կը հրատարակէ իրեն յրկուած գրութիւնները: Պարտաւոր չէ վերագրածուի չհրատարակուած ձեռագիրները: Ծանուցումներ կը դրուին հայերէն և ֆրանսերէն լեզուով: Ծանուցման 1 միջակ գիրը 1 սանդիւ կարծէ: 1 գլխագիրը 2 սանդիւ:

Les annonces en français et en arménien, dont les copies sont envoyées à la Rédaction (Allées de Meilhan, 44.)

ԲՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանի խոշորագոյններէն դիմ Մանգեղաբերի քաղաքային միթինքը. — Սուրբաբին իրականացմի խոշորագոյն շրջող կատարանի իւրեանքէն. — Ռուսականի Հայերը. — Նամակ Ռուսականի (Եւալ). — Նամակ Ամերիկայի Միացեալ-Նահանգներէն (Նիւ Եորք). — Հայերի թիւը. — Թիւրքական լուրեր. — Ֆրանսա. — Արտասահմանի լուրեր. — Ծանուցումներ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԽՈՇՈՐԱԳՈՅՆՆԵՐԻՆ ԴԵՄ ՄԱՆԱՅԻՆՈՒԹՅՈՒՆ ՄԻԹԻՆԻԿԸ

(Երբ մասնաւոր քղաքային)

Մանչեսթըրի քաղաքացիներին խնդրանքը Լորտ Քաղաքացիներին կազմած հասարակային միթինքը գու. մարտիցաւ յունուար 29ի միջօրէին, Town Hallի մէջ, քաղաքացիներին յատուկ սրահը: Միթինքին նպատակն էր «հետադարձութեան անհիշ հայաստանի այժմեան կացութիւնը և մի որոշում քուէարկել որ Պէրլինի դաշնագրի 61րդ յօդուածին գործադրութիւնը թուրքիոյ Սուլթանէն պահանջու համար գիմու լինի վեհ. Թագուհոյն կառավարութեանը»: Ազգեցիկ քաղաքացիներին մի բազմութիւն ներկայ էր միթինքին, որուն կը նախագահէր նոյն ինքն Լորտ Քաղաքացիները, իր երկու կողմն ունենալով խորհրդարանի անդամներ և եկեղեցական ու աշխարհական այլ և այլ երեսելի անձնաւորութիւններ: Սրահը խոնուած էր ամբողջապէս:

Բացման ճառը Լորտ Քաղաքացիներին կողմէ արտասանուելէն յետոյ, Sir W. H. Houldsworth, Bart, M. P. առաջարկեց հետեւեալ որոշումը.

«Այս միթինքը օսմ. պետութեան հայկական նահանգներին մէջ կատարուած ջարդերին և խռովութիւններին դէմ դայրոյթ կը յայտնէ և նորին վեհապետութեան Թագուհոյն կառավարութեան կը խնդրէ որ անոնց մասին կատարեալ և անկողմնակալ մի քննութիւն կատարուի և վկայութիւն տուող անձներին համար հարկաւոր ազգու պաշտպանութիւնը ընծայուի»:

Այս որոշումը պաշտպանելու համար Սըր Հոլտսուորթի արտասանած ճառին ամփոփումն այս է: «Արդարեւ պէտք է մի քիչ սպասել մինչև որ քննութեան ելքը ծանուցուի, որ»

պէս զի ճշգրիտ իրողութեանց վրայ հիմնուի մեր դատաստանը, ինչպէս ըսաւ Տիար Կլաւտաթըն: Բայց հետզհետէ կը հասնինք այն ցաւալի եզրակացութեան թէ մամուլին հաղորդած լուրերն անստույգ չեն: Թայմս որ ի սկզբան շատ կասկածանք հրատարակեց այդ դէպքերի մասին առած նամակները, վերջը յայտարարեց թէ անոնք անհիշ չեն կրնար ըլլալ: Ասկէ զատ, Բրիտանական կառավարութիւնն անտարակոյս ստոյգ տեղեկութիւններ առած էր որ ուրիշ տեղեկութիւններ հետ պնդեց մի քննիչ յանձնաժողովի պէտքին վրայ և յաջողեցաւ գէթ երեք օտար ներկայացուցիչներին անուղղակի հակողութիւնը ընդունել տալու: Հարկ է որ անգլիական ժողովուրդը ոյժ տայ իր կառավարութեան ձեռնարկներին, որով Սուլթանին վրայ ճշում գործադրուի բարենորոգումների կատարմանը համար: Հայաստանի մասին մեր հիւպատոսներէն Sir Clifford Lloydի հաղորդած տեղեկագիրը՝ ցոյց կուտայ թէ 1890-91 տարւոյն մէջ Հայերի կացութիւնն որչափ անտանելի էր: Իսկ այժմ խնդիրն աւելի ծանրակշիւ հանգամանք ունի:» (Ծափահարութիւններ):

Sir J. J. Harwood երկրորդելով վերի որոշումը, մի յետադարձ հայեացք ձգեց թուրքիայի ժամանակակից պատմութեան վրայ, 1854էն սկսեալ, որով պարզ կը տեսնուէր քրիստոնեայ հպատակների վիճակը: Յայտնեց թէ Հայերին արգելուած է գէնք կրել և ինքնապաշտպանութիւն փորձել ֆուրգերին դէմ, որոնց ազատ աւարառութեան անմիջապէս վերջը հարկապահանջը կը հասնի և կը բռնատարկէ վճարելու անկարող Հայերը: Այս բաները սարսափելի են և անոնց դէմ պէտք է բողոքել Մեր նպատակը չէ մասնաւոր պաշտպանութիւն ընծայել Հայերին, այլ միայն որ դարութիւն ինդերի և անշուշտ նոյն սաստկութեամբ պիտի բողոքէինք բոլոր զրկեալների համար, առանց խլտութիւն դնելու անիրաւութեանց հեղինակներին մէջ, քրիստոնեայ լինին թէ մահմետական, հրեայ կամ փարսի: Ինչո՞ւ Պուրը չը թողուր որ Թայմսին թղթակիցը քննութեան վայրը հասնի, չէ՞ որ թիւրք ձեռքեր արիւնով արտատարուած լինելուն

համար է: Բարձրագոյն Դրան պատմութիւնը անգլութեան, ճշումի և կեղեքումի պատմութիւն է: Հայաստանի մէջ տառապող ժողովրդին ազգակիցները կան Մանչեսթըրի մէջ, բայց Այն համարձակը հրապարակաւ արդարութիւն ինդրելու անոնց համար, որպէս զի անոնց տանջանքը այնտեղ չը բազմապատկուի: (Ամօք): Եթէ սոսկ կալի են բացարձակ կեղծով փողոցների մէջ գործուած անգլութիւնները Հայերի դէմ, աւելի սոսկալի չեն անոնք որ բանտերու մէջ տեսութեան հետ, կը գործուին: Այդ կերպ բանտարկութիւնները հազար անգամ աւելի վատ են քան մահը: (Երկար ծափ):

Mr W. H. Holland, M. P. ոյժ տուաւ ծանուցեալ որոշման և յայտնեց հետեւեալ խօսքերը. «Հայաստանի խռովութեանց մասին մեզի հասած տեղեկութիւններին մէկ տասնեւորդն անգամ եթէ ստոյգ լինի, իրաւունք ունինք դայրոյթ յայտնելու և հատուցում պահանջելու: Կը չեղտեմ այս կէտը թէ անհրաժեշտ է գոհացուցիչ պաշտպանութիւն ընծայել քննութեան վկայներին և կը հաստատեմ Սըր Հարվուտի այն յայտարարութիւնը թէ Մանչեսթըրի Հայերը կը հրաժարին հրապարակ ելնել որ պէս զի իրենց թիւրքաբնակ ազգականների վտանգը չաւելայ: Հայաստանի մէջ գործուած անգլութիւններին վրայ ընդհանուր առմամբ կանգնած չունիմ: Թիւրքեան քաղաքակիրթ պետութիւններէ յարգանք սպասելու իրաւունքը կորուսած է այժմ. Պերլինի դաշնագրութեան ի վեր այդ երկրը բարենորոգումների մասին աւելի յետադէմ քայլ առած է քան թէ յառաջ գնացած: Պետութիւններին համար պատուի խնդիր է որ դաշնագրի պայմանները գործադրուած տեսնեն և կրնանք կատարեալ վստահութիւն ունենալ որ Լորտ Ռոպպերի և Լորտ Քիմպլըի ամեն հնարք պիտի գործադրեն այս մասին միւս պետութիւնների գործակցութիւնը ձեռք բերելու:» (Ծափահարութիւններ):

Որոշումը միաձայն հաւանութեամբ ընդունուեցաւ: Mr C. E. Schwann, M. P. առաջարկեց հետեւեալ որոշումը. «Այս միթինքը կը խնդրէ վեհ»

Թագուհու կառավարութեան որ միւս մեծ պետութիւններին հետ համաձայնուելով Բարձրագոյն Դրանէն պահանջէ Պերլինի դաշնագրի 61րդ յօդուածի գործադրութիւնը և կեանքի, պատուի և ինչքի ապահովութեան համար Հայկական նահանգներին մէջ որոշ և կատարեալ բարենորոգումների կատարումը»:

Տիար Շուան ուշագրութեան առաւ որ ներկայ միթինքին մէջ ամեն կուսակցութեան և ամեն դաստիարակեալ անձնաւորութիւնը կան: Յետոյ յարեց թէ քննիչ յանձնախումբը մի կատարեալ խաբէութիւն և նենգութիւն է և անոր արդիւնքը, ինչ որ ալ լինի, անարժէք է: Վկայներին համար պաշտպանութիւն խնդրելն ալ մի մեծ շահ չէ, որովհետեւ, իրապէս խռովութիւնների մասին բացարձակ ապացոյցներ հասած լինելով, յանձնախումբի երեք պէտք չը կայ: Այնքաւ և ուրիշ տեղ ապաստանած փախտականները, հիւպատոսական տեղեկագիրները, ինչպէս նաեւ Հայաստան մտնել ցանկացող լրագրական թղթակիցները դէմ դրուած արգելքը բաւական փաստեր են այս մասին: Մի աւելի դատապարտիչ փաստ կայ որ կոտորածին մասնակցող զօրքերը կը պարծենան իրենց հաճելի շահատակութիւններով: Ապահովապէս, յանձնախումբը գործունէութեան եղանակը կը համաձայնի թիւրքական ծանօթ նշանաբանին — Յապաղի և խաբել, խաբել և յապաղել —: Թիւրքը մի հինաւորեց չարագործ է, անոր դէմ շատ ապացոյց կայ. պատիժ կրելու ժամանակը հասած է ալ: Այժմ մի գերտգոյն ժամ է Թիւրքին խօսք հասկնելու: Այն հին հակառակութիւնը որ կար Անգլիայի և Ռուսիայի մէջ, հիմա մէկդի դրուած է: Ֆրանսան Ռուսիայի քաղաքականութեան պիտի հետեի և իտալիան՝ Անգլիայի. իսկ գերմանական և աւստրիական կառավարութիւնը չէզոք պիտի մնան: Այս պարագաների մէջ, անշուշտ Հայաստանի համար մի յուսալի արշաւոյս կայ. Անգլիան այժմ իր նաւատորմից կը կատարեալագործէ, ժամանակն է որ Պերլինի դաշնագրին գործադրութեանը համար երեսան դայ նաւատորմիցը: (Ծափահարութիւններ):

պերճախօս կերպով պաշտպանեց Հա-
յերի իրաւացի դատը: Ըսաւ որ Անգ-
լիայի պարտքն է Բարձրագոյն Դրան
կատարել տալ իր պարտքը: Դուռը
խոստումներ արած և միեւնոյն վայր-
կեանքն անոնց դրժած է, խորամանկ
և նենգ ընթացք բռնած է: անոր այս
վատութիւնն ու անգթութիւնը մարդ-
կային սեռի պատմութեանց մէջ եղաւ
կան կը մնայ: Բողոքը մի պատահա-
կան մասնաւոր անգթութեան դէմ
չէ, հապա մի տեսական կացութեան
դէմ, որուն կը վկայեն բոլոր Արեւելք
ճանրորդները: Անգլիայի պարտքն
է հիմա գործադրել տալ թիւրքին
խոստումները, եթէ մինչեւ իսկ բռնի
ոյժ հարկ լինի գործածել այս մասին:
(Ծախաւ.)

Կանոնիկոս Hicks ոյժ տուաւ այս
որոշումին և շարունակեց. «Կը պա-
հանջուի որ սպասենք յանձնախմբի
եղբն. բայց անհամբողջ քաղաքա-
կիրթ աշխարհն ալ մի յանձնախմբ
դարձած է: Ինչու համար թիւրքը
կը տանջէ իր ամենէն ճարտար և յու-
սատու ժողովուրդներէ մին. ինչու
— Միայն թէ, ինչպէս որ ոմանք ը-
սին, Հայաստանը բոլորովին կործանե-
լու համար թէ է այսպէս է, առաւել քան
երբէք պէտք կայ միջամտելու: Ամբողջ
արեւմտեան քաղաքակիրթ աշ-
խարհի պահանջումն է որ Պերլինի
գաղտնագրին պարզ տրամագրութիւն
ներն անմիջապէս և ամբողջապէս գոր-
ծադրուին»: (Ծախ.)

Որոշումը ընդունուեցաւ միահա-
մուտ:

Մի երրորդ որոշում՝ ընդունուե-
ցաւ, որպէս զի Լորտ Փաղաքապետը
հաճի նախարարապետին և Արտաքին
գործերի նախարարին հաղորդել մի-
թիւնկին արդիւնքը:

Յետոյ, Լորտ Նախագահին շնոր-
հակութիւն յայտնելու առթով
Mr H. J. Roby, M. P. ըսաւ որ
Մանչեսթրը քաղաքին շահը կը
պահանջէ, իբրեւ շահաստան և
մեծ վաճառանոց, որ ամեն տեղ լաւ
կառավարութիւնները քաջալերուին և
վատ կառավարութիւնները պատժուին:
Վերջին ճառը խօսեցաւ Կանոնի-
կոս Kelly, որով միահամուտ շնորհա-
կալութիւն յայտնուեցաւ նախագահ
Լորտ Փաղաքապետին և միթիւնկը
վերջացաւ:

ՍՈՒԼԹԱՆԻՆ ԴՐՈՒՄԸ ՄԻ ԵՆԴՐԱԳԻՐ ՀՆԴԻՍՏԱՆԻ ԻՒԼԵՄԱՆԵՐԷՆ

Անգլիական քաղաքներէ մէջ կը կար-
դանք ճետեւեայք:

Սուլթանին ուղղուած մի նշանա-
ւոր խնդրագիր հասած է Հնդկաստա-
նի իւլէմաների կողմէն: Ասոնք ցաւ կը
յայտեն որ իսլամութեան անունը ա-
րատաւորուած է աշխարհի առջեւ,
Հայաստանի մէջ կատարուած խժդժա-
թիւններն պատճառով խնդրարկուե-
րը կ'աղաչեն Սուլթանին որ հետագայէ
իր պաշտանէ արար ժողով պիտի
տա էֆէնդին, որի ուղղութիւնը կ'ամ-
բաստանեն իբրեւ հակառակ Մարգա-
րէի պատուէրներին և հետեւաբար
զինք կը համարին նզովեալ: Վերջա-

պէս կը զեկուցանեն Սուլթանին որ
եթէ կարեւորութիւն չը տայ իրենց
դրածին, կարելի է գահընկէց լինի:

ՌՈՒՄԱՆԻԱԻ ՀԱՅԵՐԸ

Արդարեւ միթիւրական է տես-
նել որ մեր Ազգ. շարժումներն կսկսին
որ ըստ օրէ յառաջանալ և անհրա-
ժեշտ է որ յառաջանան: Ռումանիոյ
մերայինքն եւս հայրենասիրական գե-
ղեցիկ ցոյցեր ի հանդէս կը բերեն
հետզհետէ, որոնց հետեւանքն իրենց
Ազգ. պատուոյն փայլն պիտի աւելցու-
նէ Ռումանաց առջեւ, որոնք այժմ, ի
հեռուստ, սուր և հետաքրքիր պայ-
կը դիտեն զմեզ թէ ո՞րպիսի զգաց-
մամբ կընայինք Սասնոյ և Մշոյ Հայոց
թափած հաղաբաւոր անմեղ արիւն
ներուն վրայ: Անշուշտ պիտի ջանան
Ռումանահայեր իւրեանց ճակտի վրա
յէն սրբել անտարբերութեան բիծն
որ կրնայ անաչառ պատմագրին տը-
խուր նիւթեր ընծայել այժմեան ուռ-
մանահայ զաղթականութեան վերա-
բերութեամբ, որ ընդհանրապէս ան-
տարբեր (մտքը բացառութեամբ) նկա-
տուած է ի մասին ազգային խնդրոց:

Մեր Մայր-Հայրենեաց ներկայ
մահու և կենաց պայքարին մէջ օտա-
րազի քրիտոնեայքն անգամ ար-
դէն իւրեանց մարդասիրական պար-
տաւորութեանց կատարումն ի հան-
դէս բերել կը ներկայանան: Ուրեմն
որչափ եւս առաւել մեղ՝ զաղթական
Հայոցս համար, նուիրական
պարտաւորութիւնք կան կատարելու,
ոչ թէ միայն իբրեւ մարդ ի բնէ, այլ
նաեւ իբրեւ Հայ ազգային հարազատ
արեան ծագումէ:

Թրկու Օգնա քաղաքէն կը գրեն
թէ սուրբ Ծննդեան առաջի օրը տեղ-
ւոյն Հայոց սուրբ Աստուածածին եկե-
ղեցւոյն մէջ Արթ. Տ. Միքայէլ Հայր
Յովհաննէսեան մեր Մայր-Հայրենեաց
ազատութեան համար թափուած ան-
մեղ արեան յիշատակին ի յարգանս
առաւել եւս հանդիսական կերպա-
րանք տուած է Ս. Պատարագի
արարողութեան յորում, ըստ ծանու-
ցեալ զեկուցագրոյն, տխրալուք եղա-
նակաւ Սասնոյ և Մշոյ Հայ նահատա-
կաց հոգեհանգստեան պաշտօն կատա-
րած է ի ներկայութեան խուռն բազ-
մութեան, որուն մէջ գործին նախա-
ժանօթ Ռումաններ ալ դատուած են
բաւական թուով Պատարագի Հայրն
առմաներէն լեզուաւ արթուն և գե-
ղեցիկ ատենաբանութիւն մ'ընելով
բացատրած է Հայ ժողովրդեան պէտք
եղածներն ի մասին Հայաստանի ներ-
կայ տաքնապալից կացութեան և ծա-
նուցած է ժողովրդեան այժմեան մեր
ազգայնոց և քրիտոնեայ պետու-
թեանց նպատաւոր շարժումներն:
Այս պահուն բազմութիւն Հայեր, ընդ
որս նաեւ օտարազգիք, յարտասուս
փղձկած են քաջ ըմբռնելով այդ նուի-
րական յիշատակութեան սրբութիւնն
որ ստուգիւ ամենայն տեղւոյ Հայ կղե-
ւաց վրայ սրբազան պարտաւորու-
թիւն կը դնէ սոյն օրինակ հանդիսի
և հոգեհանգստեան պաշտօնի արարու-
ղութեամբ նուիրագործել Հայ նահա-

տական թարմ յիշատակն: Անշուշտ
մեր խօսքն այն կղերներուն վրայ է,
որոնք ներկայ անհրաժեշտ պարտա-
ւորութեան մէջ որ և է պատճառաւ
կըթերանան:

Աւելորդ չենք համարիր հայրե-
նասէր ընթերցողաց իմացունել նաեւ
թէ ռումանական լրագիրներն ալ ան-
համբեր կըսպասեն արդեանց Հայաս-
տան զրկուած թրքական քննիչ յանձ-
նաժողովոյն, զոր աւելի ճշմարիտ կը
լինի անուանել մաքիւրեւեան քաղա-
քականութիւն, որոյ նենգամիտ նպա-
տակն նախապէս գուշակուեցաւ նոյն
իսկ Եւրոպայի և Ամերիկայի բոլոր
ժողովուրդներէն. իսկ Հայոց զաւուր-
արդէն ի սկզբանէ զիտէին և գուշա-
կութեան պէտք չունէին բնաւ:

Ինչ որ է, մենք ալ առ այժմ ըս-
պասեմք յուսով և Աստուծով չպիտի
կորսուիմք անյոյսու ամեն պարագա-
յի մէջ անտարակոյս պիտի վերածնի
մեր սրբազան Հայրենիքն, բաւական
է որ սրբութեամբ ամենքս ալ ուխ-
տենք միահամուտ շարժիլ և միահա-
մուտ գործակցութեամբ մեր ձեռքէն
եկածն ընել, և մենք բնաւ տկար չենք
երբ ճշմարիտ հայրենասիրութեան
ողովով վառուած՝ յանձն առնենք ա-
մեն ինչ, հաճեալ համար մեր սուրբ
նպատակին, որ մարդկային անվիճելի
արդարութեան և մեր ազգային ան-
բռնաբարեի իրաւանց վրայ հիմնեալ է:

ՌՕՄԱՆՅԻ ՆՈՐԱՅՐ

ՆԱՄԱԿ ՌՕՄԱՆԻԱԿԷՆ

Նաչ, 9/21 յունուար 1895

Հազար ութ հարիւր իննսուն և չորս
տարու թուականն ալ վերջացաւ բայց
ինչպէս որ ամեն աշխարհի արդէն ծա-
նօթ է, Հայոց ազգին համար ողբալի կո-
տորածով վերջացաւ բռնաւոր տէրու-
թեան մը անգութ հրամանաւ, որ զի-
նաթափ եւ անպաշտպան ժողովրդեան մը
վրայ գործադրեց: Աթէ այսօրուան կա-
տարուած անգթութիւնները հին դարե-
րու անգթութիւններուն հետ համեմա-
տութեան առնենք, այսօրուանները ան-
բաղաւոր ին և անմասն, վասն զի այն
ատեններ դոնէ ամեն զօրաւոր ազգեր
իրենցմէ տկար ազգերուն հետ մի և նոյն
բարբարոս եղանակաւ կ'աղաւթէին. սա-
կայն այսօր երբ աշխարհիս մէջ լուսաւո-
րութիւն, հասարակութիւն և ազատու-
թիւն կ'արողով, կիրթ և լուսաւորեալ
ազգաց կարգին մէջ կ'առնուի դեռ եւս
անգութ և բռնաւոր տէրութիւն մը ո-
րուն գազանային հին սիրտը դեռ չէ
պատռաստուած նոր մարդասիրական
արիւնով, հապա իւր թուաւորեալ ե-
րակներուն մէջ դեռ նոյն հինաւորաց
վազրային արիւնը կ'եռայ: Այս տէրու-
թիւնն է Թուրքիոյ կառավարութիւնը,
և քրիտոնեայ ազգաց նկատմամբ իւր
կործանիչ օրէնքները:

Այս չէ առաջին անգամ որ Թուրքե-
րը իրենցմէ տկար դիմադրողները սրո-
գայթի մէջ բռնելով, կատապեն անձնա-
տուր լինել, երգմամբ խոստանալով անձ,
նատուր եղողներուն, թէ ո՞չ կեանքի և
ո՞չ պատուի կ'ապշին. բայց իրենց որսը
մէյմը ձեռք անցունելն ետքը, երգմա-
ղանցութեամբ անխնայ Լորդած են անձ-
նատուր եղողները: Այսինքն ազգին
պատմութեան մէջ ալ շատ կ'առնուին
այսպիսի վատ և ստիպալի եղելութիւննե-
րու նկարագրութիւններ, Թուրքաց կողմա-
նէ կատարուած:

Սակայն եթէ 1894 թուականը Հայոց
համար այնպիսի ցաւաղին կերպով լրա-
ցաւ, գոնէ միթիւրական և յուսալի քայլ
մ'առած կտեսնուի քանի մը մեծ Տէրու-
թիւններու կողմանէ Հայաստանի վիճակը
բարոյեցու համար: Տայ Աստուած, որ
միջամեալ Տէրութեանց քննութիւնը ել-
նէ ի նպաստ ճշեալ Հայոց ազգին և
1895 տարու չըջանը ի կատար բերէ
Պերլինի գաղտնագրութեան ճշգրտա-
ծը և նոր դար մը սկսի նաեւ Հայաստա-
նի վիճակին բարոյեցմանը համար:

Ռումանիոյ մամուլն անգամ որ հայկա-
կան դէպքերու նկատմամբ միեւնոյն ցարդ
բողբոյսն անտարբեր լուութիւն մը պա-
հած էր, ան' այս վերջին օրեր լուա-
կան շարժեցաւ թէ՛ Սասնոյ կոտորածին
վրայ տեղեկութիւններ տալով և թէ՛ Տէ-
րութեանց միջեւ գեղապանական բանա-
ցութեանց վրայ հետզհետէ նոր նոր լու-
րեր հրատարակելով: Ան' վերջին կա-
րեւոր տեղեկութիւնը, որ Պաղատի
քանի մը նշանաւոր լրագիրներու մէջ
հրատարակուեցաւ, իւր ուղադրութեան
առթանի դէպք մը:

Հայոց նորընտիր Պատրիարքին երգ-
ման առթով իւր խօսած ճառին մէկ
հատուածը բաւական ազդեցութիւնը Ե-
րու: Տէրութեան, Հայոց ազգին և եկե-
ղեցւոյն ու սահմանադրութեան վրայ հա-
ւատարմութիւն խոստանալն ետքը,
Պատրիարքն աւելցուց ըսել

«Այս հանդիսաւ որ վայրկեալ մէջ
կուգիմ բացատրել, թէ ո՞րչափ սպաւո-
րութիւն ըրին ինձ իմ կողմանէ այն ե-
րեք մասերը: Նախ և առաջ հաստատա-
մութիւն առ Տէրութիւնն, Հաստատա-
մութեան զգացմունքները կախում ունին
այն համոզումէն որ իրաւունք ունինք
գիտնալու թէ մեր կեանքը, մեր պատի-
ւը և ստացուածքը կատարեալ ապահո-
վութեան մէջ են: Այս պայմաններէ
դուրս որ և իցէ հաստատմութեան խոս-
տում, վտանգաւոր սուտ մը կըլլայ թէ՛
Հայոց ազգին շահերուն և թէ՛ Տէրու-
թեան:

«Եւ խոստում, սեւէ խնդիր կամ
աղերասնք այս իրաւունքները ապահո-
վուելու նպատակաւ յօրինուած, ոչ միայն
չկրնար հակասութիւն մը համարուիլ
իմ ըրած երգմանս, այլ ընդհակառակն
ճշմարիտ հաստատմութեան զգացմունե-
րու կը վկայեն:»

Օրհնեալ ըլլաք և շատ ապրիք, Սըր-
բազան Պատրիարք Հայր, և սուրբ բե-
րանով խօսածնիդ: Աստուած կարողու-
թիւն տայ գործով ալ կատարելու:

ԼՈՒԹՁԻ

Ն Ա Մ Ա Կ

ԱՄԵՐԻԿԱԻ ՄԻՍՏԵԱՆ ԶԱՆՏԵՆԵՐԷՆ

Նիւ Եորք, 16 յունուար 1895

Սասնոյ կոտորածին լուրերն եւ-
րոպական ամերիկեան մամուլին մէջ
արձագանք գտնելէ ճիշդ շաբաթ մը
յառաջ Նիւ Եորքի թրքական հիւ-
պատոն գիմած էր Նիւ Եորքի կա-
ռավարչապետին (Major) որպէս զի
Հայերուն արդիւնք ընդհանուր ժողով-
ներ գումարել թափօր պտըտիլ և այլն
հանրային շարժումներ և ցոյցեր ընել
Անշուշտ պատասխանն բացասական
ցած էր և զուր տեղն ալ այսպիսի մի
գիմում տեղական թերթերուն ծաղրի
նիւթ տուաւ:

Թուրքն Հայաստանի մէջ իւր գոր-
ծը լուրթեամբ տեսնելէ վերջ, նա-
խադրուելութիւններ կը խորհի եղեր
այստեղ եւս գործը լուրթեամբ ան-
ցունելու համար Հայերուն մէջ երբ
ստքա իմանան իրենց արիւնակցաց

անգլիացի ջարդուհիւն : Թուրքի խնդիրն թէեւ կը մերժուի բայց փափաքն անկատար չմնար Հայ գաղթականութեան ներկայ ներքին տխուր կացութեան չնորհիւ որոյ մի մանրանկարն տուինք նախընթաց նամակով մը :

Թուրքն իւր բոլոր երկաթի զօրութեամբ Հայաստանը խոշտանդելով, այժմ իւր դիւանագիտական միջոցներով ալ կաշխատի Եւրոպայի և Ամերիկայի ժողովրդեան կարծիքն ի նպաստ իրեն դարձնել և ինչպէս որ ալ մասամբ յաջողած է Եւրոպայի և Ամերիկայի մէջ ի նպաստ իրեն գործը թերթերը գտնելու :

Թուրքն այս աշխատութեանը աւելի դիւրացուցիչ պարագաներ կատարեալն այստեղի մի քանի հնչակիտներ իրենց անխմատ քարոզութեամբ և զգուշիկ գործերով Ուսթիւմէյ Ամերիկայի բոլոր կողմերէն եկած հայ պատգամաւորներին ժողովին մէջ մի քանի հնչակիտներ գտնուելով հակառակ կեցած և քուէ չէին տուած եւրոպական տէրութեանց բողոք մատուցուելուն, իւրաքանչիւրը ի հարկէ տղատ է իր կարծիքի մէջ բայց այդ աղաւթութեամբ չեն բաւականանար, այլ ընդհանրութեան որոշմամբ սկսած գործը բռնի խանդարել կը ջանան : Նոյնպէս Նիւ Եորքի մէջ ամենատեսն երբ մի ընդհանուր գաղթականական ժողով գումարելու խօսքն կը լինի, իրենք եւս նոյն օրը ժողովը մը կընեն որպէս զի ժողովուրդը միշտ անջատ պահեն և որպէս զի մի գործ յառաջ չեն թաքցնում, Այս բոլորը մի քանի դեռնականներու գործեր են որոնք կը քարոզեն իրենց հետեւողներուն թէ եւրոպական տէրութիւններու բողոք տալը, լրագրութեան հետ զբաղիլը անօգուտ բան է և այս գործերուն հետեւողներն դաւաճան մարդիկ (1)

(1) Թանգարանի միութեան եռամսեայ նիստն նոր տարին օրերին գալով, ըստ սովորութեան այդ նստին հանգիստի մը կերպարանք տրուած էր ազգային երգերով և երաժշտութեամբ, այդ իրիկուն հնչակիտներն եւս անամիկալ մի ժողով ըլին որպէս զի Թանգարանի միութեան նիստն խանգարեն և իրենց ժողովին մէջ կը յանդիմանն Թանգարանի միութեանը դաւաճան կոչելու իսկ մենք այդ զեռնականներն ինչ որ են, նոյն անուանով կը կոչենք թէեւ իրենց ընթացքը կը ցուցնէ իրենց դաւաճան լինելը, Թանգարանի միութեան նպատակն է ժողովըրդին դիւրացնել ազգային և այլ օգտակար գրեական ընթերցանութիւնն, ուստի սորա անդամներ ժողովրդին սիրտն ու միտքը կրթելով, լոյսի մէջ ժողովրդեան հետ գործել կուզեն և ոչ Գէ իրենց պէս զեռնական օրինօք ժողովուրդը խաւարի մէջ պահելով կոյր զկուրայն առաջ նորդելու յամանակս Ռուսթիւմի Հայր Տէրունեանին Պատուելի Գէմալեանի վրայ ևս նոյն յարձակումն ըրած են, որովհետեւ սոքա եւրոպական տէրութեանց բողոք տալու յիշեալ նպատակաւ միացած գաղթական տէրութեանց ներկայացուցիչները Ռուսթիւմի կոչած էին : Ինչպէս գիտենք, ասոնք երբեմն Հայր Սարաճեանի դէմ եւս թշնամական խօսքեր կընէին, Պէտք է գիտնալ թէ ասոնց կատարութիւնն և հակադրութիւնն այս և այն անձի դէմ չէ այլ հայ ազգի և եկեղեցականութեան ճշմարիտ շահերն պաշտպանողներու դէմ է :

են և այլն և կուզեն համոզել ժողովուրդը թէ իրենց ստակ տան որ այս ինչ այն ինչ բաներ պիտի ընեն և հրապարակաւ այնպիսի բաներ կը ճառեն կը խօսին որ եթէ նպատակն թիւրքի հաջին եղ քսել չէ, պարզապէս իրենց յիմարացած լինելը կապացուցանեն որովհետեւ իբր թէ իրենց ալ ընդունելով քարոզած հայ հայրենասիրական (?) յեղափոխութեան գործին ամենէն մեծ հարուածը իրենք կուտան...

Ամոսյս 12ին իրիկունը (4) «Խաչակիր Հայկազունք» միութիւնը հայ գաղթականական մի ընդհանուր ժողով գումարեց : Այդ ժողովի նիւթն էր գլխաւորապէս գաղթականութեան ներկայացուցիչ մի յանձնախումբը կազմել, որ սա ի պահանջն հարկին ընդհանուր ժողովի կուէ գաղթականութիւնը և տեղական մամուլի հետ դրաղի, առ այս մի քանի անձեր նշանակուեցան, որոնք գաղթականութիւնը նորէն պիտի կոչեն ընդհանուր ժողովի ուր վերջնականապէս յանձնախումբ մը պիտի կազմուի :

Երբ մայիսի 1ը կը գայ հնչակիտներն օտարներու հետ կը պատրաստուին թափուր կազմել և իրենք զիրենք օտարի ցուցնել, չենք գիտեր ի՞նչ ակնկալութեամբ երբ հաստարկաց կարծիքը իրենց քով նշանակութիւն չունի : Լու կը լինի որ հայ գաղթականութիւնը վերջնականապէս համագումր որ ատոնք ազգայնութեան հետ ո՛րեւէ գործ և կապ չունին և ազգային գործերը հայ գաղթականութիւնն ըստ իւր տրամադրութեան պարտի սնորհին :

Թուրք կառավարութիւնն սրով և դիւանագիտութեամբ կը գործէ : Հայեր, նոյնպէս և մենք գործենք, ընդհանուր մեծ գումարամեներ մեծ նշանակութիւն ունին այժմ, ուր միաձայն բողոքելու ենք Թուրք կառավարութեան մեզ դէմ արած զրպարտութեանցը դէմ որք անշուշտ մեծ տպաւորութիւն ընելով մեր դատն լսողներուն, կը թույլացնեն Թուրքի յանրաւի յարձակումները : Հայեր ամենուրեք, Պոլսկալիք, Ռուսիայի և այլ տեղեր, առ այժմ կուսակցական բառերն մի կողմ գրած, օրուան պահանջներուն համեմատ կը գործեն, նոյն օրինակին մենք Ամերիկայի Հայերն եւս հետեւինք, չվհատինք մի կարգ անձերու տուած օտարութիւն գաղափարներն որոնք մայր հայրենիքին մէջ Ս. Գործին խոչընդոտներ իսկ կը լինին : Մեր ազգ իւր անցելոյն մէջ նոր աղանդներու հետեւողներ շատ ունեցած է, բայց հայութիւնը կարող եղած է զանոնք իւր մէջ լուծելու, հետքերն անգամ չը թողուի :

Հայութիւնը երկունքի մէջ է, աշխատի՛նք ծնունդը չը մահացնել :

* * *

(4) Հրաւիրողին շարժու սկզբն ցրուած էին բայց հնչակիտներն նորէն այդ իրիկուն ժողով ըլին որպէս զի այդ կարեւոր գործ չը յաջողի :

ՀԱՅԵՐ Ի ԹԻԻՐԻՔԻՍ

Ամեն. Տ. Մատթէոս Ս. Պատրիարքը յունուար 15/27ի կիրակի օր իսկիւտարի Ս. Կարապետ եկեղեցին ս. պատարագ մատուցելու և քարոզ խօսելու է : Նմանը չտեսնուած ահա զին բազմութիւն խոնարհ էր եկեղեցին. Կ.պօլսի ամեն կողմէն Հայեր դիմած էին այնտեղ : Ս. Պատրիարքը մէկ ժամ քարոզ խօսած է, իրեն նիւթ ունենալով Ս. Յովհաննու Կարապետի Գրիգորի համար ըսած խօսքը : «Ահա գառն Աստուծոյ որ բառնայ զմեզ աշխարհի :» Ս. Պատրիարքը բացատրած է թէ Գրիգորի խօսքն եւ լաւ, արեւն թափեց մարդկութեան ազատութեանը համար և թէ այդ խօսք պէտք է նշանաբան լինի ամեն քրիստոնեայի :

Ս. Պատրիարքի այդ քարոզ մեծ միջթարութիւն և ողբերգութիւն ներշնչած է ժողովրդին :

Ամեն. Ս. Պատրիարքը այցելութեան գնացած է ռումանական դեսպանատունը : Դեսպան Տիար Միթլինէօ արձակուրդով բացակայ գտնուելով Կ.պօլսէն, դեսպանատան գործակալաւոր Տ. Քօնսթանթին Սօրտանի փոխարէն այցելութեան եկած է մեր պատրիարքարան :

Տիգրանակերտի Առաջնորդական Տեղապահ Նշանակուելու է Երուսաղէմի միաբաններէն Արթ. Տ. Եղեկիէլ վարդապետ Պետրոսեան :

ԹԻԻՐԻՔԻՍԷՆ ԼՈՒԻՐԵՐ

Յոյներն Կ.պօլսի պատրիարքը ընտրուեցաւ Դեռ. Անթիմոս, Լէոնտի արքեպիսկոպոսը, որ Բնիանի «Վարք Յիսուսի»ին դէմ մի հերքում գրած է :

Անցած հինգշաբթի իրիկուն Կ.պօլսի հեռաւոր արուարձաններէ մէկին մէջ, մի անձանօթ մարդ դաշոյնով իւրար ետեւէ 14 մարդ զարկաւ վիրաւորեց և միեւնոյն ժամանակ յաջողեցաւ փախչել : Մէկ Ալմանիացի մահացու կերպով վիրաւորուած է, նոյնպէս և մէկ Թիւրք և մի քանի քրիստոնեայններ : Երկար հետազօրութիւններէ յետոյ, մարդասպանը ձերբակալուած է նոյն գիշեր :

Կարմին յունուար 6/18ին գրուած մի թղթակցութիւն կիմացունէ թէ հարիւրմասնայ ջերմազգիով գէրոյէն 29 աստիճան վար ցուրտ կը տիրէ այնտեղ :

Խարբերդի նահանգին կուսակալ նշանակուելու է Սուրիանի նախորդ կուսակալ Բէուֆ փաշան :

Թէհրանի օսմ. նախորդ գեապան Ղալիպ փաշան վիճենտի գեապան նշանակուած և արդէն անցած է իր նոր պաշտօնի գլուխը :

Վանի Ալմաւազ գաւառին մէջ քօլերան վերջացել է :

Բ. Դուռը իր գատական պաշտօնեայններէ մին քննիչ զրկելու է Մա. կեդոնիա, Մանասթրի կառավարիչ Թահսին փաշան դէմ հղած գանգաւանները քննիչ պաշտօնով :

— Ռումանիայի Ճուրճէֆօ քաղաքի օսմ. փոխհրապարտ նշանակուելու է հրապարտական գործերի ղեւանի քարտուղարներէն Շէֆիկ պէյ :

ՖԻՆԱՆՍԱ

Ֆրանսան իր մարաթախտերի վերջինն ալ կորսնցուց : Մարաթախտ Քանթալէր 87 տարեկան հասակին մէջ մեռաւ : Իր մով վերջացաւ Ֆրանսական բանակին մէջ մարաթախտի պատուանշանը : Մարաթախտ Քանթալէր փայլուն կերպով մասնակցած էր մի քանի պատերազմների, ինչպէս 1853ի Սրիմի պատերազմին և վերջին անգամ ալ Ֆրանքօ-բրուսական պատերազմին : Իր թաղման հանգիստը մեծ չքով կատարուեցաւ կիրակի օր : Ազգային ժողովը հայրենիքի պատուաբեր գինուորին մի բացառիկ պատիւ անելու համար, 20,000 Ֆրանք քուէարկեց որ անոր յուղարկանորութեանը ծախսուեցաւ իբրեւ ազգային մի տխուր հանգիստի :

Արախի օր Փարիզի մէջ մի ուրիշ առթով ալ ժողովրդական մի մեծ համախմբում կար : «Լեյթրանիսիտան»ի անուանի խմբագրապետ Տ. Հանրի Ռօշֆօր որ Պուլանթէ զօրավարին գործակցած լինելուն համար գատապարտուած, բայց Լոնտոն ապաստանած կապիւր, անցած շաբթու հրատարակուած ընդհանուր ներողութեանն օգուտ քաղելով վերադարձաւ Փարիզ : Իրեն քաջալերողներ և համակողմներ մեծ բազմութեամբ գիմաւորեցին իրեն և հանգիստաւոր ցոյցերով առաջնորդեցին «Լեյթրանիսիտան»ի խմբագրատունը :

ԱՐՏԱՍԱՀԱՐԱՆԻ ԼՈՒՐԵՐ

Մարտի Սուլթանը մի արտակարգ դեսպան զրկած էր Սպանիայի արքունիքը բանակցութեան համար Երբ արքունիքէն պաշտական կառքերն ու արարողապետը դեսպանի իջած օթեւանն եկել պիտի տանէին զինք արքունիքը, նոյն օթեւանին մէջ նոյն միջոցին ճաշած մի մարդ՝ Մարտի դեսպանին կառքը մոտեցու միջոցին անոր քթին բերնին բռնցի հարուած մը տուաւ ըսելով. «Յիշէ՛ սպանիացի Մարկալօ զօրավարը որ սպանուեցաւ Մէլիլի մէջ և գնա ըսէ տիրոջը» (Մարկալօ զօրավարը կը հրամայէր այն սպանիական բանակի որ կուսեցաւ Մարտի ապստամբ հպատակներին դէմ) : Ռատիկաններն անմիջապէս ձերբակալեցին այդ մարդը որ արդէն հանգստեան կոչուած Ֆիլէթէն զօրավարն էր և որ մի ժամանակէն ի վեր մտաւոր խանգարման նշաններ ցոյց կուտար : Այնու ամեն նայնիւ Մարտի դեսպանը, Սիտի Պրիչա, անմիջապէս առաջնորդուեցաւ պալատը ուր Թագուհին, պալատականներն ու կառավարական պաշտօնեայններն իրենց ցատակցութիւն յայտնեցին այդ դէպքի համար և ամեն կերպ սիրով յարգանքներ մատուցանելով փոխարինելու օգնեցին իրեն եղած այն թշնամանք : Այժմ գեսպանը յայտնած է սպանիական կառավարութեան թէ քանի որ ինք Մարտի Սուլթանին ներկայացուցիչն է, իրեն հղած անարդանքը Սուլթանին անձին վերաբերելով, եղելութիւնը հեռագրած է անոր և անկէ գալիք հրամանին կը սպասէ այժմ, անոր համեմատ

շարունակելու համար իր պաշտօն :

—40 միլիոն բնակիչ ունեցող Ճապոնը կը շարունակէ իր յաղթական արշաւանքներ 400 միլիոն բնակիչ ունեցող Չինաստանի հզօր կայսրութեան վրայ : Բայց միւս կողմէ եւրոպական տէրութիւններն եւս ալ անտարբեր մնալ չեն ուզիր խոյժ : Ստոյգ աղբիւրներէ կը հաստատուի թէ Չինիս Ճապոնի կողմէն միջամտելու և խաղաղութեան պայմանները քննութեան ենթարկելու համար, Ֆրանսայի, Անգլիայի և Ռուսիայի միջև մի համաձայնութիւն գոյանալու վրայ է : Այդ համաձայնութեան նպատակը կը լինի արգելել Ճապոնին որ պատերազմով իր ձեռք բերած առաւելութիւններէն չափազանց օգուտներ չքաղէ և իր յաղթութեան պտուղներէ մէկ մասը չշնորհէ միայն Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներին որոնք այս չինաճապոնական պատերազմի սկզբէն ի վեր իրենց բարեացակամ և խաղաղասիրական միջնորդութիւն կառավարեն, ոչ շատ ծածկուած շահախնդրական նպատակներով :

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԺԴ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Մ. ՓՈՐՓՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

ՄԻ ՊՈՒԿԱՍՐ ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐ
(ԶԱՔԱՐԻԱ ՍԹՈՅԱՆՈՎ)

ՅՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ԲԱՐԳՄԱՆԵՑ
ՄԻԿՐՈՑ ՓՈՐՓՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

1894

Պուլկարիայի անկախութեան հետևանքներէ մէկն, Զաքարիա Սթոյանովի, որ իր ընդունակութեան և հայրենասիրական ոգեւորութեան շնորհով յաջողեցաւ մի լեռնաբնակ գիւղացի հովուի պարզ վիճակէն հետզհետէ արհեստաւոր, վարժապետ, յետագային ժողովրդի նախագահ դառնալ, խիստ հետաքրքրաշարժ կենսագրութիւնն է, որ ուղղորդեալ արժանի տեղեկութիւններ կան նաեւ Պուլկարիայի թիւրքի լուծէն ազատելու աշխատող պուլկար հայրենասէր յեղափոխականների գործունէութեանը մասին : Սկիզբը դրուած է նաեւ հեղինակին, Բրոֆէսէօր Լուի Լըժէի, և թարգմանչին միջև եղած թղթակցութիւնը այս գրքի հայերէն թարգմանութեանն առթով :

Հեղինակը շատ իրաւամբ կը գրէ իր յառաջանի վերջ թէ «Զարմանք պիտի պատճառէ ինձ նիւթ ընթերցողներէ հետաքրքրութիւնը չարժի պետական մարդ դարձած մի գիւղացու այս վաւերական պատմութեան վրայ» :

Գինն է փոստի ծախքով մէկտեղ 1 ֆրանկ և 40 սանթիմ :

Տարածելու համար մեծ քանակու-

թեամբ առնողներին 25 % զեղչ կը լինի :

(Պարսկաստանի Հայերէն համար 1 ֆրանկ է) :

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՈՒՆ
ՀԱՅ ԼՐԱԿՐՈՒԹԵԱՆ
ՀԱՐԻՐԱՄԵՆՈՅ (1794-1894)
ՅՈՒՆԵԼԻՆԻ ՊԱՏԿԵՐԸ

Այս պատկեր որ «Հանդէս Ամսօրեայ»-ի խմբագրութիւնը հրատարակած է ներկայ 1894 թուականի Հայ ազգին մէջ լրագրի սկզբնաւորութեան դարադարձը լինելուն առթով մեծ միւծալ դերքով է լուսատիպ (phototypique), որի մեծութիւնն է 50 x 35 սանտիմետր, տպուած 70 x 45 սանտիմետր քարտին (carton) վրայ այլ և այլ բնագրով : Մէջ տեղը դրուած է հայ լրագրութեան հիմնադրին՝ Տ. Յարութիւն Քհնյ. Շմաւոնեանի պատկերը, և բոլորովին 1894ին հայերէն լեզուով հրատարակուող բոլոր լրագիրները իրենց խմբագրապետներու պատկերներով :

Գինն է 1 րբ. 50 կալ. կամ 4 ֆրանկ, ճանապարհածախսով միասին : Պարսկաստանի համար 1 րբ. ոսկն. կամ 2 ֆր. և 50 սանթիմ :

Սոյն առթիւ կը յայտնենք որ լոյս տեսած է նաեւ

Գալեմքեարեան Հ. Գ., Պատմութիւն հայ լրագրութեան ի սկզբանէ մինչև մեր ժամանակը : Հար. Ա. 1794-1860. մէկ լուսատիպ պատկերով : Վիէննա Միթիթարեան տպարան 1893 : Գին՝ ճանապարհածախսով 1 րբ. 1 կամ 2 ֆր. և 50 սանթիմ :

Վերոգրեալ պատկերն ու գիրքը ստանալու համար, դիմել վիէննա Միթիթարեան Պատմագրական Միաբանութեան որ հրատարակած է զանոնք :

Կարելի է նաեւ ստանալ զանոնք, դիմելով Արմէնիայի խմբագրութեան :

ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐԱԿԱՆ
ՄԻՈՒԹԵԱՆ
Ա. ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՎԱՐԴԱՊԵՏԱՐԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ԶԱՏՈՒԹԵԱՆ

Բ. Տպագրութիւն

«Հայոց Հայրենասիրական Միութեան» հրատարակած այս վարդապետական մէջ համառօտ կերպով բացատրուած է թէ իւրաքանչիւր հայրենասէր Հայ ինչ փափաքներ պէտք է ունենայ և ինչ պարտքեր ունի կատարելու :

Կը խնդրուի ամեն հայրենասէր Հայ յիշէ իրենց շրջանի մէջ տարածել այս տետրակ : Մէկ անգամէն 50 օրինակ ծախու առնողին կ'ըրկուի օգրանքով Հատին գինն է 15 սանթիմ (Պարսկաստանի Հայերէն համար 10 սանթիմ) :

Ինչպէս ամեն լրագիրներ, Արմէնիայի կընդունելի ծանուցումներ հրատարակելու համար. անոնք որ պէտք կունենան Արմէնիայի միջոցով մէկի դիմում առնել կամ մի բան յայտարարել, պատրաստ ենք ընդունել իրենց ծանուցումները ըստ, լրագրական սովորութեան : Ծանուցումները գինները նշանակուած են Արմէնիայի ծախսեր, տառին վրայ հաշուելով. 1 երկաթագրի (գլխագիր) համար 2 սանթիմ և 1 բոլորգրի համար 1 սանթիմ : 3 անգամ դրուելիք ծանուցումի գինին վրայ %ին 10 զեղչ կը լինի : 10 և աւելի անգամներ դրուելիք ծանուցումի գին վրայ 0/0ի 30 զեղչ : Սակարկութիւն չընդունուիր :

ԼՈՒՍԻՆԵԱՆ ՍՐԲԱԶԱՆԻ ՊԱՏԿԵՐԸ
Տաճկական բռնութեան նահատակ եղող Խորէն Նարպէյ-Լուսինեան Սըրբազանի պատկերը ընտիր թղթի վրայ տպուած կը ծախուի Արմէնիայի խմբագրատունը : Գինն է 65 սանթիմ, փոստի ծախքը խմբագրատունէն վճարուելով :

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ Մ. ՓՈՐՓՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

Մ. Փորթուգալեանի հրատարակած գիրքերին վրայ մասնաւոր զեղչ կը լինի Պարսկաստանի Հայերէն համար որոնց կը դրուի փակագծի մէջ նշանակուած գիններով :

Ա. ՀԱՅ ԳԻՒՅԵԱՆՈՒՆԻ ՄԸ (Մպատած) :
Բ. ՀԱՅ ԳԻՒՅԵԱՆԻ

Գ. ՍԱԼՄՈՒՆ ԻՍԲԱԶԵԼԻ
Դ. ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԵՒ

ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ ՊՈՒԼԿԱՐ ԱՊՏԱՄԱՐԱՊԵՏՈՅ (Մպատած)

Ե. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԹՇՈՒՆԵՐԸ. — (Հայաստանցիների պանդխտութեան տխուր հետեւանքների մէջ փոքրիկ պատկերը կը ներկայացունէ վիպական կերպով) : Գին (90 սանթիմ) 1 ֆրանկ 20 սանթիմ :

Զ. ԳԱՄԱՌ ԲԱՐԻՊԱ — ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ յետ այլոքեցն աւարտելուն (Մեծանուն հայ բանաստեղծին վերջերս գրած ազատագրուելու շնորհ ու ուղեւորութեան 3րդ աւանդին տետրակով հրատարակուած են) : 50 հատը 2 ֆր. և 50 սանթիմ, հատը (5 սանթիմ) 10 սանթիմ :

Է. ԼԵՆԶԻ ՕՐԵՆՔԸ ՏԱԿԱԼԱՑԱՅԱՆՈՒՄ. (Մպատած)

Ը. ԹԻՐԻԳԻԱԻ ՀԱՅՐԵՆ ԵՒ ԻՐԵՆՑ ԴԱՅՆԵՐ (Թիւրքիայի Հայերէն և իրենց գրացի ազգերի վրայ վիճակագրական և ցեղաբանական ամփոփ և հետաքրքրաշարժ տեղեկութիւններ կը պարունակէ : Թիւրքահայաստանի մէջ բընակող այլ և այլ ազգերէ բնակիչների թուին բաղդատական մէկ ցուցակն ալ կցուած է տետրակին (վերջը) : Գին 50 սանթիմ (35 սանթիմ) :

Թ. ՎԱՐԴԱՆԻԱՆԻ ՅՈՒՆԵԱՐ (Արմէնիայի աւաւելչական թիւերը այժմ բոլորովին սպառած և միւսնոյն ժամանակ շատերի հետաքրքրութեան առարկայ

դարձած լինելով, այդ շրջանի էջ Մ. Փորթուգալեանի գրած առաջնորդող յօդուածներէն գէթ 30ի չափ ամփոփուած են Յուշարարի մէջ որ ութածալ գիրքով 124 երեսներէ կը բաղկանայ) : (1 ֆրանկ) : 1 ֆր. 40 սանթիմ

Ժ. ՎՐԷԺ (Պուլկարիայի մէջ Թիւրքերի արած բարբարոսութիւններէն մի փոքրիկ պատկեր կը ներկայացունէ և ցոյց կուտայ թէ Պուլկարեան ինչպիսի միջոցների դիմած են իրենց վրէժ լուծելու համար) : (15 սանթիմ) 20 սանթիմ :

ԺԱ. ԹՈՄԱՅ ԲՈՅԱՐԻՍ (Ծանապանի մէջ Թիւրքերի արած բարբարոսութիւն. ներէն մի փոքրիկ պատկեր կը ներկայացունէ և ցոյց կուտայ թէ Յոյներն ինչպիսի միջոցների դիմած են իրենց վրէժ լուծելու համար) : (0,15 սանթիմ) 20 սանթիմ :

ԺԲ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Մ. ՓՈՐՓՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

ՆՄՈՅՇՆԵՐ
Մ. ՓՈՐՓՈՒԳԱԼԵԱՆԻ
ԳՐԱԾ ՈՏԱՆԱՌՈՐՆԵՐԷՆ

Մ. Փորթուգալեանի գրած հայրենասիրական ոտանաւորներէ մի քանին ամփոփուած են այս տետրակի մէջ իւրեւ նմոյշներ զանազան քաղաքների մէջ և զանազան տպաւորութիւնները տակ իւր երեքմի գրած ոտանաւորներին որոնք ժամանակին հրատարակուած չի լինելով կորսուած են այժմ : Այն զքանի ոտանաւորներ որոնք իրեն նմոյշ ամփոփուած են այս տետրակի մէջ, ցեր և ցան կը գտնուին Կ. Պոլիս տըպագրուած աղագային երգարաններին մէջ՝ որոց վերստին տպագրութիւնն վաղուց արդէն արգիւրուած է, և Ասիա և Արմէնիա լրագիրներին մէջ : Նմոյշներէ մէջ փոքրիկ տեղեկութիւններ արըւած են նաեւ թէ այդ ոտանաւորներ ինչ տպաւորութիւնների տակ ներշնչուելով գրուած են : Գին (10 սանթիմ) 15 սանթիմ :

ԻՄ ՀԱՅՐԱՍՊԱՆ ԸՆԿԵՐԸ

(Կ. ՊՈԼՍՈՑ ՀԱՅՈՑ ԿԵԱՆՔԷՆ ԱՆՆՈՒԱՄ ՄԻ ԻՐԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ԳՐԵՑ ԱՊԼԱՐԱՐԻՊ

Այս հետաքրքրաշարժ գրուած կը ներկայացունէ ընտանեկան տխուր պատկերներէ մին ուր կը տեսնուի թէ անբարոյական մի հայր իւր ապականուած վարքաբարքով որչա՞փ չարիքների պատճառ դարձած է և վերջ ի վերջոյ ինք ալ իւր որդու ձեռքով սպաննուած և անհետացած է աշխարհէ : Գին 1 ֆրանկ, (75 սանթիմ) :

ՅՆՈՐԷՆ-ԻՄԲԱԳԻ
Մ. ՓՈՐՓՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

Le Gérant : François CARRIÈRE
ՄԱՐՍԵՅԼ
Հայերէն տպարան Մ. Փորթուգալեանի
Marseille. — Imprimerie et Papeterie du Midi, Aliées de Meilhan, 44.